

mint embert bemutató szöveg az „Írók, képek” c. kiadvány alapján, végezetül két Ady-vers megzenésítése, a klub pol-bit együttesének előadásában. — Az irodalmi részleteket irodalmi színpadunk tagjai mondták szalagra.) — Nem túlzok, ha azt állítom, az Ady- és más verseskötetek fokozott kölcsönzéséhez a kiállítás is hozzájárult egy kicsit. (A versek alapján készült dalok egyébként nagy népszerűségnek örvendenek a klub-délutánokon.) Ismerve a líra érzelmi motiváló erejét, a pol-bit együttes tevékenységéről elmondhatjuk, hogy az az irodalom népszerűsítésének szolgálatában áll, közelebb hozza az egyébként nem túlságosan kedvelt lírai alkotásokat a szakmunkástanulókhoz. (Az együttes vezetője és a könyvtáros ugyanaz a személy.)

Kutasi Ferenc

a soproni, 403. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet könyvtárosa

A könyvtár egyszerre műhely és klub is

A tatabányai, 314. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet könyvtára 1953-ban kezdte meg működését néhány száz kötettel. Az évek során a könyvek és az olvasók száma is emelkedett, igazi fordulatot azonban csak az 1973-as év hozott fejlődésében: Az állomány akkor központi támogatásból 4000-ról 8000 kötetre növekedett, és függetlenített, könyvtár-népművelés szakot végzett könyvtáros vette át az irányítást. Ebben az időben, már több éve külön könyvtárhelyiségben, szabadpolcon sorakoztak a könyvek.

Jelenleg az intézetnek 1400 tanulója van, s a növendékek kb. 40 féle, főleg építőipari szakmát tanulnak. Az oktatás kétműszakos. A könyvállomány 11 000 kötet, s 50 féle periodikum, 200 hanglezem és 200 darab diafilm egészíti ki az állományt. A kölcsönzési idő heti 24 óra. A könyvtár kapcsolatban áll a megyei könyvtárral, a városi könyvtárral, a kerületi művelődési házzal és a helyi könyvesbolttal. 1973-ban megkezdődött a tanári és a tanulói könyvtár összevonása, és az állomány újrakatalógizálása.

A könyvtár gyűjtőkörét az intézetben oktatott szakmák, a közismereti tantárgyak tanterve, valamint a fiatalok érdeklődési köre határozza meg. *Igyekeztem olyan szokásokat bevezetni, amelyek a könyvtár arculatát az iskolai szellemi műhely és az ifjúsági klubkönyvtár ötvözetévé alakítják.* Az osztályokat meghívtam könyvtárlátogatásra. (A könyvtár alapterülete jelenleg 46 négyzetméter, és 12 ülőhely van benne. Mindjárt az első alkalommal a tornateremből kölcsönöztünk egy svédpadot. Ez alkalmanként remekül pótolta a hiányzó ülőhelyeket. Azóta is sikerrel alkalmazzuk ezt a megoldást.) A csoportos látogatások a könyvtárral, a könyvtárhasználattal való ismerkedést szolgálták, néhány osztály esetében azonban tovább léptünk: A csoport másodszor már a kézikönyvtárral, a katalógussal, a bibliográfiákkal és a könyvek raktaíri rendjével ismerkedett meg. Sajnos, ezt a gyakorlatot a tanítási órák terhére nem lehetett általánosítani, de mint kísérlet igen hasznos volt. A 240 személyes fiúköllégium csoportjaival viszont már meg tudtuk valósítani, sőt továbbfejleszteni is. A harmadéves — végzős — köllégiumi csoportokat elvittem a közeli megyei könyvtárba. Az ott dolgozó KISZ-fiatalok vállalták könyvtárunk bemutatását. Ezt a látogatást azóta is évente megismételjük.

Tanítási órák — vetélkedők

Egyidejűleg az oktatómunkába való bekapcsolódás lehetőségét is kipróbáltam. A különféle tanítási órák könyvtárban való megrendezése több-kevesebb sikerrel járt. A rendhagyó tanítási órák hatékonyságát a tananyag könyvtári szemléltetésének lehetősége, a tanuló olvasáskultúrája és a szaktanári irodalmi tájékozottsága befolyásolja. Mivel egy-egy témát több párhuzamos osztályban is feldolgoztunk, a foglalkozások menet közben is csiszolódtak.

Volt olyan *osztályfőnöki óra*, melynek témája egyebek között a modern embereszmény, a korszerű műveltség volt. Elkikor a fogalmak jelentését a kézikönyvekből keresték ki a tanulók. Azt, hogy az óra oldott, önfeledt vita fórumává válhatott, nagymértékben éppen a könyvtár klubszerű „mikroklimája” tette lehetővé.

Szakismereti órára is „bevonult” a könyvtár. A helyi könyvesbolt évente, a műszaki könyvhónap alkalmával egy-egy ismeretterjesztő előadás költségeit fedezi az in-

tézeti könyvtár helyett. A nagyobb hatás kedvéért egyik klubtermünkben két-három érdekelt osztály részvételével rendhagyó szakismereti órát tartottunk. A színes diaképekkel, könyvkiállítással, könyvajánlással illusztrált építőipari témájú előadás jól szolgált a figyelem felkeltését. Az utolsó előadás után a tanulók már nemcsak a témával kapcsolatban tettek fel kérdéseket, hanem kifejezésre juttatták igényüket, hogy gyakrabban is szívesen hallanának ilyen formában megtartott előadást a szakmai újdonságokról.

Történelemórák is voltak a könyvtárban. A Magyar Tanácsköztársaság eseményeit az Eseménynaptár mellékletei (korabeli sajtócikkek másolatai), *A Magyar Tanácsköztársaság plakátjai* c. album és *Zalka Miklós: Mindenkihez* c. könyve tette érthetőbbé, plasztikusabbá. Kiegészítésként a tanár utalt a történelmi eseményeket megörökítő szépirodalmi és filmalkotásokra is.

Az eddig leírt csoportos foglalkozások, ha néha rendhagyó módon is, a tanítási óra keretei között zajlottak le. Az 1976/77-es tanévben 24 ilyen órát tartottunk.

A könyvtárbejuttató tanítási órák tapasztalatai alapján *vetélkedőt* hirdettem a tanulók életkorához, érdeklődési köréhez igazodó feladatokkal. Ahhoz, hogy a kérdéseket megválaszolhassák, a kézikönyveket kellett forgatniuk. Az első fordulóban 10 kérdésre kellett válaszolniuk írásban, feltüntetve a forrásul szolgáló könyv címét is. A kézikönyvek birodalmában való tájékozódást ekkor még tanácsokkal segítettem. Ez elég sok időt vett igénybe, de megérte. Aki a kijelölt határidőig mind a tíz kérdésre helyesen válaszolt, a döntőbe jutott. Ez volt az igazi versengés. Bevezetésként értékeltem az elődöntőben végzett munkájukat, s megdicsértem azokat, akik a válaszban több forrást is megjelöltek. Ezúttal hat kérdésre kellett válaszolniuk, egy-egy feladat megoldására 5–6 perc jutott. Magnetofon által szolgáltatott zene volt az időmérő. Az engedélyezett idő leteltével a versenyzők sorban felolvasták kérdéseiket és a rá adott válaszokat. A pontokat az adminisztrátor összesítette. Ezt az időt arra használtuk fel, hogy a verseny folyamán válasz nélkül maradt kérdéseket megbeszéljük. A jutalomosztás után zenét hallgattunk, s közben a tanulók elkérték a pótkérdéseket, és azokat is örömmel megoldották. Ezt a vetélkedőt minden évben változatlan sikerrel megrendezzük.

Az intézeti *szavallóversenynek* 80–100 résztvevője szokott lenni. Célja a költészet megismertetése, megszerettetése. A résztvevő tanulók között szép számmal akadnak olyanok, akik olvasástechnikai nehézségekkel küzdenek, és még osztálytársaikkal előtt is félve olvasnak hangosan. Nem is adhatnánk a verseknél nemesebb eszközt a kezükbe olvasókézségük fejlesztéséhez. A felkészítés nem kis gondot okoz a szaktanároknak, a könyvtár viszont segítségükre sietett: Az egyik osztályban különösen sokan jelentkeztek a szavallóversenyre. Meghívtam őket magyarórára a könyvtárba. Közösen meghallgattuk a *Gáti József: Versmondás* c. könyvéhez mellékelt *Verset akarunk mondani* c. hanglemezt. Ezt követően közzére bocsátottam a hanglemezek befűrendes katalógusát. Aki már választott verset, és azt hanglemezen is megtaláltuk, meghallgathatta. Ezután Gáti József tanácsait átjátszottam magnetofonszalagra. Plakátokon, az iskola-rádióban, iskolaújságban meghirdettem a szavallóversenyre készülők foglalkozását. Hentele két napon, délelőtt és délután is negyven percet szántam erre. Először mindig Gáti József intelmeit hallgattuk meg, majd előjegyzéses alapon verses hanglemezek következtek. Aki kérte, magnetofonszalagra mondhatta szavallatát, majd visszahallgatva „kiszűrhetette” saját hibáit. Ez a kísérlet máig tartó gyakorlattá vált.

Író—olvasó találkozók, szakkörök

Az író—olvasó találkozók legtöbbször a megszokott sablonos párbeszéd után váltak azzá, aminek lenniük kell. Amikor az író és az olvasó is közelebb húzta egymáshoz a széket, volt abban valami jelképes. Ekkor már nem irodalmi művekről beszélgettek, hanem valamilyen, sok embert érintő társadalmi jelenségről. Ennek kapcsán vissza-visszatértek irodalmi példákra. Ilyen lüktető, élő beszélgetést folytattak például a tanulók Baráth Lajossal a tanár—diák kapcsolat demokratizmusáról. Egy másik alkalommal fiatal pedagógusok *Fekete Gyulával* arról beszélgettek, hogy valóságos vagy vélt jelenség-e a fiatal értelmiségiek elszigetelődése. Ez a tapasztalat két dologra figyelmeztetett: Arra, hogy a székeket eleve közelebb kell helyezni egymáshoz (csak látszólag jelentéktelen ügy). A másik pedig az volt, hogy egészséges dolog az író—olvasó találkozót összekapcsolni egy-egy társadalmi kérdés megvitatásával. A *könyvbarát kör* létrehozása a kétnézetes oktatás miatt szervezési nehézségekbe ütközött. Az erre szánt programokat az intézet ifjúsági klubjának foglalkozásai közé soroltam át. Ilyen volt *Az egyiptomi hieroglifáktól a mai szép magyar könyvig* című előadás. Az írás, a könyv történetének vázlatos áttekintését gazdag képanyaggal, tárgyi bemuta-

tással igyekeztem élményszerűvé tenni. Egy másik alkalommal a hétköznapi gyakorlatban használt információforrások kerültek terítékre. A klub tagjai megtanulták a menetrendek, a telefonkönyv és az egyéb mutatók használatát. A klub programjaihoz egyébként is állandóan felhasználjuk az iskolai könyvtár könyv-, hanglez- és magnetofonszalag- és képgyűjteményét.

Az ünnepi könyvhét évente visszatérő eseménye városunkban is, hogy a könyv kivonul az utcára, könyvsátrak tarka sora hívogatja a járókelőket. Ez még a megszokottnál is „rendhagyóbb” irodalomra szervezéséhez adott ötletet. Szerencsénkre a könyvsátrakat iskolánkhoz közel állították fel. Mindjárt az óra elején azt a feladatot kapták a tanulók, hogy egy könyvárral készítsenek *képeletbeli riportot*. Ez csoportfeladat volt. Azután az osztály megszavazta, ki legyen a riportter, fogtuk a magnetofont, és kísítettük a könyvsátrakhoz. A legtalpraesettebb kérdésekből valóságos riport kerekedett. Az óra végére ismét az iskolában voltunk, szünetben visszahallgattuk a riportot. Azóta minden könyvheti vásáron több osztály is készített riportot. Néhányat még ma is őrzünk.

A *képzőművészeti szakkör* is a könyvtárban tartotta elméleti foglalkozásait. A képző- és iparművészeti ismeretterjesztő könyvek és albumok, valamint diáképek jól beépültek a szakkörvezető előadásába. Minden szakkör kap több-kevesebb szakirodalmi segítséget a könyvtártól. A könyvtár gyűjtőköre tekintettel van a szakkörök folyamatos és rendszeres információigényére. Például a *színjátszó kör* számára a *Színjátszók kiskönyvtára* c. sorozat, valamint a szcenikai ismeretterjesztő módszertani kiadványok gyűjteménye nyújt segítséget. Az énekkar munkáját népdal-kották és munkaszorgalmi dalok szövegyűjteménye, valamint kórusfelvételek segítik. Az évente megrendezett kulturális seregszemlék, országos vetélkedők szintén külön feladatokat rónak a tantestület tagjaira. A versenyre való felkészítést nemcsak saját gyűjteményével segíti könyvtárunk, hanem könyvtárközi kölcsönzéssel, vagy kutatási engedély kérésével más könyvtárak, intézmények információhordozóit is hozzáférhetővé teszi a tanulók számára. A megyei *olvasótáborok* előkészítő és szervezési munkálataiból a könyvtár és a könyvtáros is kiveszi részét. Az olvasótábor után pedig nemcsak a megyei könyvtár ankétja nyújt beszámolási lehetőséget a tanulóknak, hanem az intézetben belül is továbbadhatják tapasztalataikat, élményeiket a tábor résztvevői.

Iskolaújság

Mindezek, a gyakorlatban többszörösen kipróbált módszerek ugyanazt a célt szolgálták: válják a könyv a tanulók életének állandó és természetes kísérőjévé. Munkámban igyekeztem még a látszatát is elkerülni annak, hogy kötelező könyvtárba járni, olvasni. Az órákói szünetekben felváltva bít- és komolyzene szól. Nagyon sok tanuló — nemcsak a beiratkozott olvasók — jár be rendszeresen folyóiratot olvasni, lexikont, térképet böngészni a szünetekben. Egyszer kísérletképpen egy hónapom át jegyeztem a nem kölcsönző látogatók számát, s kiderült, hogy számuk a kétszerese a kölcsönzőkének. Ez a tény is aláhúzza, hogy a könyvtár műhelyi és klubjellege egyforma arányban fontos a tanulók számára.

Végül említést érdemel a mindössze öt példányban megjelenő *iskolaújság*. Egy-egy tanévben négy száma kerül forgalomba. Rovatai: Információ; Krónika; Szerzők, művek közelebről; Azt írja az újság; Lexikon. Az *Információ* rovatban felsoroljuk a következő két-három hónap kulturális eseményeit. A *Krónika* rovat az élménybeszámoló, riportok helye. A *Szerzők, művek közelebről* egy-egy író rövid életrajzát és műveinek felsorolását, valamint egy-egy mű részletesebb ajánlását tartalmazza. Ezután néhány érdekes folyóiratcikkre hívjuk fel a figyelmet. Végül a *Lexikon* rovatban megmagyarázzuk az előzőekben előforduló idegen kifejezéseket. A szerkesztést magam végzem a tanulók segítségével. A *Krónika* rovatot a tanulók táplálják kéziratokkal. Az öt példánynak állandó helye van az iskolaépületekben, a kollégiumban és a könyvtárban. A propagandaeszközök használatában rá kellett jönnöm, hogy önmagában sem az újság, sem a plakát, sem az iskolarádió nem lenne elegendő, de így együtt már hatékonyak.

Az 1976/77-es tanévben 1574 tanuló 3480 kötetet kölcsönzött. Nincsenek adataim arról, hogy a tanulók közül hányan tagjai lakóhelyük közművelődési könyvtárának. Nem hivatalos információ azért akad erről is. Az elsőéves csoportok látogatásakor kiderült, hogy kb. 25 százalékuk tagja valamilyen könyvtárnak. Néhány év óta minden második tanuló beiratkozott olvasója könyvtárunknak.

Demeterné Bogdány Margit
a tatabányai, 314. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet könyvtárosa